

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ПОТЕРПІЛИХ ВІД НАРКОТИКІВ ПРИ ОТРИМАННІ ЗАМІСНОЇ ПІДТРИМУВАЛЬНОЇ ТЕРАПІЇ

Відповідно зі ст. 3 Конституції України права й свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Ст. 49 Основного Закону вказує, що кожен громадянин має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави визнано охорону здоров'я як один із головних чинників виживання та розвитку народу України.

Домінуючою тенденцією розвитку наркотичних проблем в Україні є постійне збільшення зареєстрованої кількості хворих на наркотичну залежність та зростання незаконного обігу наркотичних засобів. Наслідками немедичного вживання наркотиків є втрата працездатності та здоров'я в молодому віці, смерть внаслідок передозування, соціальна дезадаптація, зростання правопорушення та злочинності та поширення наркоманії¹. Одним із пріоритетів державної політики в державній системі охорони здоров'я та соціального розвитку України визнано протидію поширення наркоманії. Так, поширення наркоманії внаслідок кризи системи охорони здоров'я створює загрозу національним інтересам і національній безпеці (ст. 7 Закону «Про основи національної безпеки України»). Також зазначимо, що одними із напрямків державної політики в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів є зменшення шкоди від наслідків незаконного вживання та зменшення кількості правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Державна політика у сфері обігу наркотиків – сукупність заходів, що здійснюються державними органами і спрямовані на реалізацію цілей та виконання завдань, дотримання принципів і норм, визначених законодавством України у цій сфері, протидії незаконному обігу досліджуваних засобів й речовин. Сучасна держнаркополітика запроваджує людиноцентристську ідеологію, спрямовану на гуманістичне

¹ Настюк, В. Я. До проблеми обговорення національної стратегії України щодо наркотиків (на період до 2020 року) [Електронний ресурс] / В. Я. Настюк, О. М. Шевчук. – Режим доступу: <http://narko.gov.ua/komnarko/uk/publish/article/97356>.

ставлення до наркозалежних осіб як до людей, які потребують суспільної підтримки й медичної допомоги¹.

До фундаментальних проблем, що потребують розв'язання на політичному рівні, слід віднести такі: 1) засоби зниження обсягів немедичного вживання наркотичних засобів; 2) заходи обмеження контингенту осіб, хворих на наркоманію; 3) шляхи протистояння зовнішній міжнародній наркоекспансії; 4) шляхи протидії налагодженому наркобізнесу та наркокорупції на території України, руйнування системи наркоіндустрії; 5) заходи для запобігання масовому втягненню соціально вразливих груп населення в учинення наркозлочинів².

Законом України від 19.02.2009 року було затверджено Загальнодержавну програму забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 роки, за напрямком «Розширення сфери застосування методу замісної підтримувальної терапії» (п. 2 Розділ III Плану заходів). Програма передбачає розширення доступу споживачів ін'єкційних наркотиків до замісної підтримувальної терапії та реабілітаційних програм. Завдання замісної терапії – поліпшити якість життя людей з наркотичною залежністю, вивести їх із кримінальної відповідальності та скоротити вживання нелегальних наркотиків.

Як уже зазначалось, загальне право людини на отримання медичної допомоги, яке міститься в статті 49 Конституції України включає право на одержання наркозалежними особами замісної підтримувальної терапії як виду медичної допомоги. На цей час замісна терапія на Україні працює тільки на базі психіатричних лікарень, наркологічних та протитуберкульозних диспансерів, СНІД-центрів, лікарень загального профілю, що мають ліцензію на роботу з наркотичними препаратами.

Основними проблемами захисту прав при одержанні наркозалежними особами замісної підтримувальної терапії є: а) при отриманні медичної допомоги, люди з наркотичною залежністю часто стикаються з дискримінацією, відмовою в наданні медичної допомоги, зневажливим і принижуючим ставленням; б) у таких установах як ізолятори тимчасового тримання, слідчі ізолятори та виправні колонії замісна терапія не надається, незважаючи на те, що наркозалежних, в тому числі і пацієнтів замісної підтримувальної терапії, часто беруть під варту³; в) незаконне затримання наркозалежних пацієнтів програм замісної підтримувальної терапії, у т. ч. безпосередньо

¹ Головкін, Б. М. Антинаркотична політика держави: напрями вдосконалення [Електронний ресурс] / Б. М. Головкін. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nvknuvs/2012_4/golovk.htm.

² Тимошенко, В. А. Державна політика у сфері контролю за наркотиками: стан та проблеми [Текст] / В. А. Тимошенко, В. А. Яценко. – К. : ДСКН, 2012. – 32 с.

³ Муқанова, А. Права людини в галузі охорони здоров'я [Текст] / А. Муқанова, А. Бущенко. – Х. : Права людини, 2011. – С. 111.

на території лікувально-профілактичних закладів, обшук та перевірка їх без необхідних на те підстав; г) затримання міліцією споживачів наркотиків які отримують в лікарні метадон, хто водить автотранспортні засоби, і накладають адміністративні стягнення за водіння в стані наркотичного сп'яніння; д) отримана співробітниками міліції медична інформація про клієнтів замісної підтримувальної терапії дає їм додаткову можливість і важелі тиску на споживачів наркотиків, змушуючи їх зізнаватися у скоєнні злочинів; е) незаконно втручання у роботу медичних закладів, де вона надається, шляхом безпідставного або без оформлення необхідних документів проведення перевірок закладів охорони здоров'я, в яких впроваджуються програми замісної підтримувальної терапії; ж) незаконне вилучення працівниками міліції медичної документації у лікарів, які працюють у програмі замісної терапії, у т. ч. списків наркозалежних хворих пацієнтів замісної підтримувальної терапії; з) незаконне створення перешкод державним структурам, що постачають наркотичні лікарські препарати замісної терапії в Україну шляхом проведення безпідставних перевірок¹.

А також проблемами є: 1) незаконні спроби центральних державних органів отримати конфіденційну, в тому числі і медичну інформацію про осіб з наркотичною залежністю; 2) пацієнти замісної терапії заявляли про те, що їм не видають ліки, вимагаючи пройти спочатку анкетування співробітників міліції. При цьому співробітники міліції у разі відмови заповнити їх анкету погрожують арештом²; 3) постійне чергування нарядів міліції поряд з пунктами обміну шприців (польовими, мобільними та стаціонарними), що призводить до зменшення кількості учасників програм зменшення шкоди; 4) систематичні і безпідставні огляди учасників програми (як наркозалежних осіб, так і соціальних працівників, а також тих, хто працює зі споживачами наркотиків за принципом «рівний-рівному») в місцях реалізації проектів; 5) відмова в наданні адвокатських послуг, приховування права мати захисника або повідомлення про це із запізненням³. Підводячи підсумки, варто зазначити, що неспроможність держави здійснити якісне нормативно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері обігу наркотиків, свідчить про те, що покращання наркополітичної ситуації та захист прав потерпілих від наркотиків державі потребує удосконалення.

¹ Муканова, А. Права людини в галузі охорони здоров'я [Текст] / А. Муканова, А. Буценко. – Х. : Права людини, 2011. – С. 117.

² Питання сучасної наркополітики України: права людини та доступ до лікування [Текст] / Одес. правозахисна група «Верітас». – Х. : Права людини, 2011. – С. 76–77.

³ Гончарова, І. О. Права людини. Робота працівників міліції з особами, які живуть з ВІЛ/СНІД та особами, які вживають наркотики [Текст] / І. О. Гончарова, С. П. Домбровський, Д. Й. Никифорчук та ін. ; за заг. ред. О. М. Джужі. – К., 2008. – С. 96.